

La limita dintre știință și religie. Psihologia minciunii îi oferă cititorului o nouă perspectivă asupra unor subiecte controversate.

M. Scott Peck

Psihologia minciunii

Speranța de a vindeca
răul uman

CAPITOLUL 1

Bărbatul care a făcut un pact cu diavolul

George fusese dintotdeauna o persoană lipsită de griji – sau așa credea el – până în acea după-amiază de la începutul lui octombrie. E adevărat că avea grijile obișnuite ale unui agent de vânzări, ale unui soț, ale unui tată a trei copii și ale unui proprietar de casă cu un acoperiș prin care uneori se scurgea apa și cu o peluză care trebuia mereu tunsă. Este, de asemenea, adevărat că era o persoană neobișnuit de îngrijită și de ordonată, având tendința să se îngrijeze mai mult decât alții dacă iarba de pe peluză creștea puțin mai mult sau dacă zugrăveala casei se crăpa. Și este adevărat că seara, chiar la asfințitul soarelui, trecea mereu printr-un straniu amestec de tristețe și groază. Lui George nu îi plăcea vremea asfințitului. Dar această stare dura doar câteva minute. Uneori, atunci când era ocupat cu vânzările sau când cerul era înnorat, nu mai observa deloc apusul.

George era un agent de vânzări de primă mână, era un om făcut pentru asta. Arătos, cu o voce clară, manierat și cu darul de a povesti, apăruse ca un meteor în teritoriul statelor din sud-est. Vindea capace de plastic, din acelea care se potrivesc cu ușurință pe cămile de cafea. Piața era competitivă. Compania lui George era unul

dintre cei cinci producători de astfel de produse la nivel național. În doi ani de când preluase acest teritoriu, de la un bărbat despre care nu se poate spune că era neîndemânatic, George, cu geniul său de a pune lucrurile în ordine, dublase vânzările. La 34 de ani, ajunsese la un venit din salariu și comisioane de aproape 60 000 de dolari pe an, fără ca măcar să muncească din greu. Era un om realizat.

Necazul a început la Montréal. Compania îi sugerase să se ducă acolo la o întâlnire a fabricanților de plastic. Deoarece era toamnă și nici el, nici soția lui, Gloria, nu văzuseră pădurile din nord în timpul toamnei, au decis să meargă împreună. Călătoria le-a făcut plăcere. Întâlnirea era una ca oricare alta, dar pădurile erau splendide, restaurantele excelente, iar Gloria era într-o dispoziție destul de bună. În ultima după-amiază petrecută la Montréal, au mers să vadă catedrala. Dar nu pentru că ar fi fost religioși; Gloria era, în cel mai bun caz, o protestantă lipsită de entuziasm, iar el, pentru că trebuise să-și îndure mama, care era o credincioasă fanatică, avea o antipatie clară față de biserici. Însă catedrala era un obiectiv turistic, iar lor le plăcea să viziteze astfel de locuri. El a găsit-o plicticoasă și neinteresantă și s-a bucurat când Gloria s-a săturat de privit. Când se îndreptau către ieșire, a observat lângă ușa masivă o mică cutie pentru donații. S-a oprit nehotărât. Pe de o parte, nu avea nicio dorință reală de a da vreun bănuț acestei biserici sau alteia. Pe de alta, a simțit o mică frică irațională că ar putea să-și pună în pericol stabilitatea vieții dacă nu ar fi făcut-o. Frica l-a făcut să se simtă stânjenit; era un om rațional. Dar atunci i-a venit ideea că ar fi destul de rațional să facă o mică donație, așa cum este rațional să plătești un bilet de intrare la muzeu sau într-un parc de distracții. A hotărât să dea mărunțișul din buzunar, dacă nu era o sumă prea

mare. Nu era cazul. A numărat 55 de cenți în monede mici și le-a aruncat în cutie.

Acesta a fost momentul în care l-a lovit primul gând. L-a izbit ca o lovitură, ca un pumn total neașteptat, amețindu-l și făcându-l confuz. Era mai mult decât un gând. Era ca și cum cuvintele i-ar fi fost înscrise brusc în minte: „AI SĂ MORI LA 55.“

George și-a dus mâna după portofel. Cei mai mulți bani îi avea în cecuri de călătorie. Dar avea o hârtie de cinci dolari și două de un dolar. Le-a smuls din portofel și le-a îngheșuit în cutie. Apoi a luat-o pe Gloria de braț și aproape că a îmbrâncit-o pe ușă afară. Ea l-a întrebat ce se întâmplase. El i-a spus că s-a simțit brusc rău și că voia să se întoarcă la hotel. Nu-și mai amintea cum a coborât scările catedralei sau cum s-a urcat în taxi. Doar când a ajuns în camera de hotel, stând întins pe pat și pretinzând că e bolnav, panica a început să i se domolească.

De a doua zi, de când s-au urcat în avionul spre casa lor din Carolina de Nord, George s-a simțit împăcat și încrezător. Incidentul era uitat.

Două săptămâni mai târziu, plecând într-o călătorie de afaceri în Kentucky, George a ajuns la un semn de circulație ce anunța o curbă și o limită de viteză de 45 de mile⁷ pe oră. Cum a trecut de semn, i-a apărut un alt gând, incrustat în minte ca mai înainte, cu litere adânc săpate: „VEI MURI LA 45.“

George nu s-a simțit prea bine în restul zilei. Totuși, de data aceasta, a putut să se gândească la experiența sa ceva mai obiectiv. Amândouă gândurile care îi veniseră aveau de-a face cu numere. Numerele erau doar numere, nimic

7 1 milă = 1,6 km. (N. red.)

altceva, abstracții fără înțeles. Dacă ar fi avut vreun înțeles, de ce se schimbau? Prima oară 55, acum 45. Dacă ar fi existat vreo consecvență, atunci ar fi avut de ce să se îngrijeze. Dar nu erau decât numere, fără nicio semnificație. De-a doua zi, s-a regăsit pe sine, cel de dinainte.

A trecut o săptămână. În timp ce George traversa cu mașina periferia unui mic sat, un semn l-a anunțat că intra în orașul Upton, Carolina de Nord. I-a apărut un al treilea gând: „VEI FI UCIS DE UN OM NUMIT UPTON.“ George a început să fie îngrijorat de-a binelea. Două zile mai târziu, pe când trecea pe lângă o gară abandonată, i-au apărut din nou niște cuvinte: „ACOPERIȘUL ACESTEI CLĂDIRI SE VA PRĂBUȘI PESTE TINE ȘI TE VA UCIDE.“

După aceea, astfel de gânduri i-au apărut aproape în fiecare zi, totdeauna când mergea cu mașina, în drumurile sale legate de serviciu. George a început să fie îngrozit în diminețile în care trebuia să plece în călătorii de afaceri. Atunci când muncea, era absorbit de gânduri și își pierduse simțul umorului. Mâncarea nu mai avea gust. Îi era greu să adoarmă noaptea. Dar povara a fost încă suportabilă până într-o dimineață când a trecut cu mașina peste râul Roanoke. Imediat după aceea, a avut următorul gând: „ESTE ULTIMA OARĂ CÂND TRECI ACEST POD.“

George s-a întrebat dacă să-i spună Gloriei despre gândurile lui. Oare ea nu avea să-l creadă nebun? N-a putut să-i spună. Dar în acea noapte, stând în pat, cu Gloria sforăind ușor lângă el, a urât-o pentru pacea ei, în timp ce el se lupta cu dilema sa. Podul peste Roanoke era una dintre rutele cele mai circulat. Pentru a-l evita, trebuia să ocolească sute de mile în fiecare lună sau altfel ar fi pierdut mai mulți clienți. La naiba, era absurd! Nu putea să-și lase viața să fie condusă de niște simple gânduri, simple plăsmuiri ale unei imaginații perverse. Nu exista nici cea mai

mică urmă de dovadă că aceste gânduri ar avea vreo legătură cu realitatea. Pe de altă parte, cum putea el să fie sigur că nu sunt reale? Asta era – trebuia să dovedească faptul că nu sunt reale. Dacă trecea podul peste Roanoke încă o dată și nu murea, ar fi dovedit că gândul e fals. Dar dacă gândul era adevărat...

Pe la unu noaptea, George a luat hotărârea să-și riște viața. Mai bine să moară decât să trăiască așa, chinuit. S-a îmbrăcat în liniște pe întuneric și s-a strecurat afară din casă. Șaptezeci și trei de mile până la râul Roanoke. A condus foarte atent. Când, în cele din urmă, podul s-a ivit în noapte în fața sa, a simțit o apăsare pe piept încât abia mai putea respira. Dar a mers înainte. Peste pod. Două mile de drum. Apoi s-a întors și a mai traversat o dată podul, spre casă. Reușise. Dovedise că gândul era fals. Prostesc, ridicol gând. A început să fluiera. Când a intrat din nou în casă, era în extaz. Pentru prima oară după două luni, se simțea bine. Teama dispăruse.

Până au trecut trei nopți. Când se reîntorcea acasă, într-o după-amiază, după o altă călătorie de o zi, a trecut pe lângă o groapă adâncă de pe marginea drumului, făcută de un excavator, aproape de Fayetteville. „ÎNAINTE CA GROAPA SĂ FIE UMPLUTĂ, MAȘINA TA SE VA DUCE DREPT ÎN EA, IAR TU VEI FI UCIS.“ La început, George aproape că a râs de acest ultim gând. Gândurile erau doar gânduri, nu dovedise el asta? Totuși, în acea noapte din nou n-a putut să adoarmă. Era adevărat că dovedise faptul că gândul cu râul Roanoke era fals. Însă acesta ar fi putut fi foarte bine unul adevărat. Oare gândul despre podul Roanoke nu era menit să-i inducă un fals sentiment de siguranță? Oare chiar îi era destinat să cadă în acea groapă de excavator? Cu cât se gândea mai mult la asta, cu atât devenea mai anxios. Îi era imposibil să adoarmă.

Poate că, dacă s-ar fi dus înapoi la locul acelei excavații, s-ar fi simțit mai bine, ca atunci când se întorsese la pod. Firește, ideea nu avea prea mult sens. Chiar dacă s-ar fi reîntors la groapă și și-ar fi încheiat călătoria cu succes, poate că tot n-ar fi scăpat și într-o altă zi ar fi căzut cu mașina acolo, așa cum îi fusese prezis. Totuși, era atât de neliniștit, încât probabil că merita să încerce. Încă o dată, George s-a îmbrăcat în miezul nopții și s-a strecurat afară din casă. Se simțea ca un prost. Însă, chiar spre surprinderea lui, după ce a ajuns la Fayetteville, a oprit pe marginea excavației și s-a întors spre casă, a constatat că se simțea mai bine – în mod clar mai bine. Încrederea i-a revenit. Avea sentimentul că e din nou stăpân pe destinul lui. A adormit imediat cum a ajuns acasă. Pentru câteva ore, s-a bucurat de pace.

Tiparul bolii lui George devenise acum mai stabil și mai devastator. Aproape în fiecare zi, când se afla pe drum, avea un nou gând despre moartea sa. După fiecare gând, neliniștea ajungea insuportabilă. În acest punct, se simțea obligat să se ducă înapoi, la locul unde trăise acel gând. După ce făcea acest lucru, se simțea bine până a doua zi, când apărea gândul următor, iar ciclul reîncepea.

George a rezistat șase săptămâni. În fiecare noapte, se plimba cu mașina prin statul Carolina. Dormea din ce în ce mai puțin. Slăbise opt kilograme. Era îngrozit când se afla pe drum, chemat de îndatoririle slujbei. Performanța muncii lui scădea. Câțiva clienți începuseră să se plângă. Copiii îl iritau. Până la urmă, într-o seară de februarie, s-a prăbușit. Plângând de exasperare, i-a povestit Gloriei de chinurile lui. Gloria auzise de mine de la un prieten. M-a sunat a doua zi dimineață, iar după-amiază l-am văzut pe George prima oară.

I-am explicat lui George că suferea de o nevroză obsesiv-compulsivă clasică; „gândurile“ care îl supărau erau

ceea ce psihiatrii numesc obsesii, iar nevoia de a se întoarce la scena „gândului“ era o constrângere.

— Aveți dreptate! a exclamat el. Este o constrângere. Nu vreau să mă întorc acolo unde am avut aceste gânduri. Știu că e ceva prostesc. Vreau doar să uit și să dorm. Dar nu pot. Este ca și cum ceva mă forțează să mă gândesc la acele lucruri și mă forțează să plec noaptea și să mă întorc. Nu mă pot ajuta singur. Sunt obligat să mă întorc la locul gândului. Știți, aceasta este cea mai rea parte. Dacă ar fi fost numai gândurile, cred că aș fi putut să rezist. Dar apare această pornire nestăpânită de a mă întoarce, care mă omoară, care îmi fură somnul, mă înnebunește și mă face să-mi petrec ore în șir dezbătând în minte: „Trebuie sau nu trebuie să mă întorc?“ Constrângerile mele sunt chiar mai rele decât – cum le-ați numit? – obsesiile mele. Mă înnebunesc.

Aici George a făcut o pauză și m-a privit cu teamă:

— Credeți că o să înnebunesc?

— Nu, i-am răspuns. Încă nu te cunosc prea bine, dar, privind lucrurile la suprafață, nu văd niciun semn că ai să înnebunești sau că ai avea altceva decât o nevroză severă.

— Vreți să spuneți că și alți oameni au același fel de „gânduri“ nebunești și compulsii? a întrebat repede George. Alți oameni care nu înnebunesc?

— Corect, i-am răspuns. Obsesiile lor poate că nu sunt despre moarte, iar compulsiiile lor poate că se referă la altceva. Dar tiparul gândurilor și acțiunilor nedorite este la fel.

I-am povestit lui George câteva dintre obsesiile cele mai comune de care suferă unii oameni. I-am povestit, de exemplu, despre cei cărora le este foarte greu să-și părăsească locuințele pentru a pleca în concediu, deoarece

continuă să fie îngrijorați, chiar dacă își amintesc foarte bine că au încuiat ușa și s-au reîntors să o verifice.

— Și eu am făcut asta! a exclamat George. Uneori verific chiar de trei-patru ori să văd dacă nu am lăsat soba aprinsă. E nemaipomenit. Vreți să spuneți că sunt ca oricine altcineva?

— Nu, George, nu ești ca oricine altcineva, am spus. Deși mulți oameni – deseori, oameni care se bucură de mult succes – suferă într-o oarecare măsură de nevoia de a fi siguri de ceva și de a se afla în siguranță, ei nu se scoală noaptea conduși de impulsurile lor. Tu ai o nevroză puternică, ce îți distruge viața. Este o nevroză care se poate trata, dar tratarea – prin psihoterapie – va fi destul de dificilă și va lua mult timp. Nu o să înnebunești, dar cred că ai o problemă majoră și că, dacă nu urmezi un tratament de lungă durată, probabil că vei continua să te distrugi.

Trei zile mai târziu, când George s-a reîntors să mă vadă pentru a doua oară, era un om diferit. În timpul primei ședințe, se plânsese destul de mult în timp ce-mi povestea agonia lui și arătase o dorință aproape patetică de a se restabili. Acum radia de încredere și aplomb. Într-adevăr, avea o atitudine degajată, de *savoir-faire*, pe care mai târziu o vom recunoaște ca fiind tipul de apariție „Joe Cool“. Am încercat să aflu mai multe despre împrejurările vieții lui, dar nu prea era nimic de care să mă pot agăța.

— Nu prea există nimic care să mă supere, doctore Peck, cu excepția acestor mici obsesii și compulsii și n-am mai avut niciuna de când v-am văzut ultima oară. Firește, am unele griji, dar care sunt departe de a fi îngrijorări reale. Vreau să spun că mă preocupă dacă trebuie să zugrăvim casa în vara asta sau să așteptăm până la anul. Dar această preocupare nu înseamnă o îngrijorare. Avem o mulțime de bani în bancă. Mai sunt preocupat de felul cum se descurcă copiii la școală. Deborah, fiica noastră cea mare,

are 13 ani și probabil va avea nevoie de sprijin. George Junior are 11 ani și nu prea are note bune la școală. Nu e retardat mintal sau ceva de genul ăsta, doar că este prea interesat de sport. Iar Christopher, care are șase ani, abia a început școala. Are o fire foarte plăcută. Cred că se poate spune că pe el îl văd cu cei mai buni ochi. Trebuie să recunosc că în inima mea îl favorizez puțin față de ceilalți doi copii, dar fac un efort să nu arăt acest lucru și cred că reușesc – deci asta nu e o problemă. Suntem o familie stabilă. Căsnicia noastră e bună. Oh, Gloria are și ea dispozițiile ei. Câteodată, chiar mă gândesc că e pur și simplu o răutate, dar probabil că toate femeile sunt așa. Au acele perioade în care sunt mai sensibile, știți dumneavoastră, și tot felul de lucruri de genul ăsta.

Viața noastră sexuală? Oh, e bună. Nu e nicio problemă aici. Bineînțeles, cu excepția timpului în care Gloria este într-o dispoziție rea, dar apoi niciunul dintre noi nu simte astfel – e o chestie de compensare, nu-i așa?

Copilăria mea? Ei bine, nu pot spune că a fost chiar fericită. Când aveam nouă ani, tatăl meu a avut o cădere nervoasă. A fost nevoie să fie internat într-un spital de stat. Au spus că-i vorba de schizofrenie. Cred că din acest motiv am fost îngrijorat data trecută, de faptul că mi-ați putea spune că am să înnebunesc. Trebuie să admit că mi-ați ridicat o greutate de pe suflet când mi-ați spus că nu este așa. Tatăl meu nu și-a mai revenit niciodată. S-a întors de câteva ori pentru scurt timp acasă, dar niciodată nu au putut să-l vindece. Da, uneori cred că era complet nebun, dar chiar nu-mi amintesc foarte multe despre asta. Țin minte că trebuia să-l vizitez la spital. Uram acest lucru. Mă simțeam extrem de stânjenit. Era un loc cu totul înfiorător. Pe la jumătatea liceului, am refuzat să-l mai vizitez și a murit când eram în facultate. Da, a murit tânăr. O binecuvântare, așa spune.

Dar nu cred că vreunul dintre aceste lucruri m-a tulburat cu adevărat. Sora mea, care era cu doi ani mai mică, și cu mine am primit atenție din plin. Mama era cu noi tot timpul. A fost o mamă bună. Era un pic cam religioasă pentru gustul meu. Tot trăgea de noi să mergem la biserică, iar eu uram asta. Dar acesta era singurul lucru de care o pot învinui și în plus toate acestea au luat sfârșit odată ce am mers la facultate. Nu ne mergea prea bine financiar, dar aveam întotdeauna bani îndeajuns ca să putem să ne descurcăm. Bunicii mei aveau ceva bani și ei m-au ajutat mult – e vorba de părinții mamei mele. Nu i-am cunoscut niciodată pe părinții tatălui meu. Oricum, eram foarte apropiați de bunicii din partea mamei. O perioadă, când tatăl meu se afla în spital, am locuit la ei. O iubeam mai ales pe bunica.

Îmi dau seama acum că mi-am amintit ceva după ultima noastră întâlnire. Vorbind despre compulsii, mi-a venit în minte că am mai avut o compulsie pe la 13 ani. Nu știu cum a început, dar aveam sentimentul că bunica va muri dacă nu ating o anumită piatră în fiecare zi. Nu era mare scofală. Piatra se afla pe drumul de acasă spre școală, așa că tot ce aveam de făcut era să-mi amintesc s-o ating. Era o problemă doar la sfârșit de săptămână. Atunci trebuia să-mi fac timp să merg să o ating. Oricum, am depășit acest lucru după un an sau cam așa. Nu știu cum s-a întâmplat. L-am depășit în mod natural, ca și cum ar fi fost o etapă sau ceva asemănător.

Acest lucru mă face să mă gândesc că voi depăși și aceste obsesii și compulsii. Le am de puțin timp. V-am spus. Nu le-am mai avut nici măcar o dată de când ne-am întâlnit. Mă gândesc că poate s-a sfârșit. Probabil aveam nevoie doar de această mică discuție de la începutul săptămânii. Vă sunt recunoscător pentru asta. Vă imaginați ce sentiment de ușurare a fost pentru mine să aflu că nu voi